

ResisTerra

Vstříc zkoumání více než lidské resistance

Bob Kuřík
a Michael Polák

31. 1. 2025
10:00–12:00

Troja 2.32

Kdo se bouří a s kým je kdo solidární? Kdo, jak a proti komu se domáhá svobody a spravedlnosti? Jaká práva a povinnosti vyplývají z uznání schopnosti politicky působit? Tyto otázky byly dlouho považované za výlučně lidské. Nicméně v antropocénu, věku určujícího vlivu člověka na Zemi, se stále více ukazují jako více než lidské. Vyhlásují se války virům. Kultivují se spojení s bobrem při zadržování vody v krajině. Z "plevelů" či "škůdců" typu kůrovce se dělají hrdinští ochranáři, stejně jako nepřátelé republiky. Promýšlejí se tzv. "práva přírody", stejně jako nová pojetí a zhodnocení práce ne-lidí či vlastnictví místem, případně Zemí. Jak rozumět obdobným situacím, v nichž se mimolidské bytosti, látky a zemské procesy stávají spíše spojenci či nepřáteli ve více než lidských konfliktech než potravou, zdrojem, pozadím či symbolem?

Po úvodním představení projektu ResisTerra a jeho konceptuálního terénu, začneme v druhé části přednášky hledat odpovědi na podobné otázky skrze historiografickou studii dolů, hornictva a uhlobaronů v severních Čechách přelomu 19. a 20. století. Hornictvo tvořilo nejradikálnější složku dělnické třídy a od poloviny 19. století se často stavělo do prvních linií sociálního konfliktu. Tuto radikalitu však není možné vysvětlit pouze pozicí hornictva v kapitalistické výrobě, nýbrž je potřeba zkoumat i každodenní environmentální rovinu jejich životů. Horníci trávili velkou část svého života pod zemí přímým stykem s uhlím i skálou. Podle plánů důlních inženýrů formovali tvar podzemní krajiny, která na oplátku formovala jejich těla, životy, sdílenou kulturu i pravidla třídního konfliktu. Horníkům se na plicích usazoval uhelný prach, podzemí ovlivňovalo způsob jejich chůze, vybuchující plyny vstupovaly do snů jako noční můra, obava před smrtí se stala součástí každodenních rozhovorů u piva, motivem hornických písní básní i příběhů. Extrémní vyjádření tohoto vztahu představovala důlní katastrofa, která za sebou v nejhorších případech zanechávala stovky mrtvých horníků, vdov a sirotků. Každá důlní katastrofa proměňovala podobu sociálního konfliktu mezi hornictvem a uhlobarony a otevírala otázky, kdo je vinen za katastrofu: extenzivní kapitalistická těžba, neopatrni horníci, či nezkrotná příroda? Dějiny hornictva tak nejsou pouze dějinami třídního konfliktu, nýbrž také mezidruhového konfliktu, rezistence i spojení a vybízí tak k mezioborovému bádání a propojení tradičních dějin práce s environmentálními dějinami a více než lidskou antropologií.

Mirjam Moravcová

SEMINAR

Bob Kuřík je odborným asistentem na Katedře sociální a kulturní antropologie FHS UK v Praze. Studoval na Durham University v Anglii, na UCLA v USA a na IWM ve Vídni. Dlouhodobě se věnuje tématům na pomezí politické, environmentální a digitální antropologie v čele se zkoumáním resistance a často v terénu Západních Karpat. V současné době je hlavním řešitelem Primus grantu s názvem ResisTerra, v rámci kterého kolektivně promýšlí resistenci z více než lidské perspektivy na příkladech z regionu střední a východní Evropy. S Janem Charvátlem editoval knihu *Mikrofon je naše bomba: politika a hudební subkultury mládeže v postsocialistickém Česku* (2018) a s Ondřejem Slačálkem a Dagmar Magincovou editoval knihu *Nečekáme nic od reforem: kapitoly z českého anarchismu* (2024). Publikoval v *Journal of Urban Affairs, Communications, Sociologický časopis, Sociální studia* či v *The SAGE Handbook of Resistance*.

Michael Polák získal doktorát v programu moderních sociálních dějin na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V současné době působí jako postdoktorand na FHS UK v projektu ResisTerra. Ve svém výzkumu se zaměřuje na sociální dějiny 19. a 20. století se zvláštním zřetelem na různá sociální hnutí. Vedle několika odborných studií o studentském hnutí v 50. a 60. letech 20. století v českých i zahraničních odborných periodicích, jako jsou *Journal of Modern European History, Soudobé dějiny* nebo *Kontradikce/Contradictions*, je spoluautorem knih *Kultura svépomoci: ekonomické a politické rozměry v českém subkulturním prostředí pozdního státního socialismu a postsocialismu* (2017), ve které se zabýval neonacismem v období normalizace a *Nečekáme nic od reforem. Kapitoly o českém anarchismu* (2024), kde zkoumal anarchosyndikalistické horníky. V současné době se zabývá environmentálními aspekty více než třídního konfliktu mezi horníky a uhlobarony v 19. a 20. století.